

ЕЛЕКТРОННІ ДОВІРЧІ ПОСЛУГИ – ОСНОВА БІЗНЕС-ДОВІРИ

Розглянуто підхід до технічної та технологічної імплементації електронних довірчих послуг, що враховує положення Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», законопроекту «Про електронні довірчі послуги» та Регламенту ЄС № 910/2014. Запропоновано шляхи реалізації цього підходу з використанням профінансованої ЄС бібліотеки з відкритим вихідним кодом Digital Signature Service (DSS).

Ключові слова: довірчі послуги, цифрова інфраструктура, юридично значущий електронний документ, єдиний цифровий ринок, електронний цифровий підпис.

Вступ

5 жовтня 2017 р. український парламент ухвалив у цілому законопроект «Про електронні довірчі послуги» [2]. Це важливий крок у напрямку інтеграції України до єдиного цифрового ринку ЄС, розширення транскордонного співробітництва та міжнародної електронної торгівлі з ЄС.

Закон враховує положення Регламенту ЄС № 910/2014 про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій на внутрішньому ринку [6], що передбачено зобов'язаннями України за Угодою про асоціацію з ЄС (глава 6 розділу IV Угоди) [3].

Наступним кроком після підписання Президентом України цього закону має бути забезпечення його належної та ефективної реалізації, що передбачає:

- розроблення та ухвалення низки урядових нормативно-правових актів;
- прийняття національних стандартів, що відповідають стандартам ЄС;
- інституційне забезпечення та створення відповідної цифрової інфраструктури.

Неодмінною умовою для відкриття доступу до єдиного цифрового ринку ЄС є розбудова системи електронних довірчих послуг відповідно до Регламенту ЄС № 910/2014 та європейських стандартів. Україна має забезпечити сумісність ключових компонентів системи електронних довірчих послуг в Україні з відповідними компонентами Європейського Союзу. Це дасть змогу досягнути домовленості з ЄС про взаємне визнання електронних довірчих послуг між Україною та ЄС. Для українського бізнесу таке визнання означатиме можливість ведення транскордонної співпраці з європейськими партнерами з планшета/смартфону.

Рішення про визнання Європейським Союзом електронних довірчих послуг, які надаються в Україні, приймає Єврокомісія на підставі проведення аудиту відповідності компонентів системи електронних довірчих послуг в Україні законодавству і стандартам ЄС. Наступний крок – укладення міждержавної угоди про взаємне визнання електронних довірчих послуг між Україною та ЄС.

На сьогодні першочергове завдання в контексті розбудови системи електронних довірчих послуг та інтеграції України до єдиного цифрового ринку ЄС – розробити детальну «дорожню карту» заходів щодо забезпечення сумісності та підготовки до укладення угоди з ЄС про взаємне визнання електронних довірчих послуг між Україною та ЄС.

Постановка завдання. Взаємне визнання електронних довірчих послуг між Україною та ЄС.

Розбудова системи електронних довірчих послуг. Побудова відносин у трикутнику Громадяни–Держава–Бізнес неможлива без довіри. У матеріальному світі довіра будується на базі матеріальних носіїв інформації – паперу. Вже сторіччя свої зобов'язання громадяни, чиновники та бізнесмени викладають на папері та беруть на себе зобов'язання через підписання відповідних документів.

«Прогресивні» сили ХХІ століття намагалися і намагаються ігнорувати історичний досвід паперового діловодства та прагнуть створити «нові» та «зручні» засоби, в яких усі сторони процесу мають довіряти «великому братові» – державі. Такі системи вразливі до великої кількості загроз викривлення зобов'язань сторін та не сприяють здоровому розвитку договірних відносин.

Насправді є дві крайності – «довіряти на слово» і «залучати третю довірену сторону».

У першому випадку контрагенти довіряють слову один одного, але будь-яка третя сторона не може бути обізнана про всі деталі домовленостей. У другому випадку контрагенти зазвичай залучають третю довірену сторону – нотаріуса, який завіряє паперові домовленості.

Нині одним із критеріїв успіху є швидкість, тому розвинутий світ почав шукати можливість укласти договори зі «швидкістю слова» і гарантіями «третьої довіреної сторони», результатом чого є програма побудови в ЄС єдиного цифрового ринку (DSM) [4].

Сутність DSM полягає в можливості дематеріалізувати всі взаємодії контрагентів, окрім поставки матеріального товару.

Ключовим елементом в імplementації DSM є Регламент № 910/2014 ЄС, який Україна реалізувала в законопроекті 4685 «Про електронні довірчі послуги» (далі – довірчі послуги).

Довірчі послуги охоплюють такі компоненти:

- електронний цифровий підпис – еквівалент рукописного підпису;
- електронна печатка – еквівалент мокрої печатки;
- електронна позначка часу – надійний час підписання електронного документа, цей час підписувач не може підмінити;
- реєстрована електронна доставка – аналог електронної пошти, яка надає юридично значущий доказ відправлення/отримання електронних документів;
- сертифікат веб-сайту – юридичний доказ його справжності та належності веб-сайту фізичній або юридичній особі;
- послуга архівного зберігання електронних документів.

Розроблений законопроект разом із Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» [1] дає змогу комплексно дематеріалізувати відносини суб'єктів у трикутнику Громадяни–Держава–Бізнес. Тобто, використовуючи довірчі послуги, будь-який громадянин може створити юридично правомочний електронний документ із обов'язковими атрибутами (електронним цифровим підписом, печаткою, позначкою часу); надіслати цей документ державній установі, отримавши від незалежного надавача послуг реєстрованої доставки послуг юридично правомочний доказ отримання державною установою відповідного звернення; продовжити контролювати хід опрацювання звернення на веб-сайті державної установи, цей ресурс підтверджений відповідним сертифікатом веб-сайту; і, як результат, отримати юридично значущий електронний документ від державної

установи через послугу реєстрованої електронної доставки. Якщо в інших державних чи недержавних служб згодом (наприклад, через 5 років) виникнуть питання щодо отриманої електронної відповіді – послуга електронного архівного зберігання надасть юридично значущий електронний документ, який підтвердить права громадянина на відповідні дії.

Особливістю цієї взаємодії є повний контроль громадянина над процесом та його незалежність від збоїв чи махінацій з його даними. Це досягається завдяки таким чинникам:

1) виключній можливості громадянина накласти свій підпис на електронний документ, ніхто інший не може його підробити;

2) можливості на кожному етапі отримати юридично значущий електронний документ, що гарантує права громадянина, причому останній не залежить від проблем із національними реєстрами, від неграмотності чиновників для перевірки його прав у складній державній ІТ-системі, від небажання адміністратора запустити якийсь сервер тощо;

3) використанню електронних документів – вони відразу потрапляють у систему контролю виконання, за якою можна стежити через відповідні веб-ресурси.

У цьому сценарії кожна сторона має такий самий рівень довіри і доказів до дій одна одної, що і в паперовому світі, але все це відбувається в рази швидше і прозоріше завдяки застосуванню електронних довірчих послуг.

Окрім юридичного визначення мінімально достатніх електронних довірчих послуг, для побудови довіри в бізнес-відносинах потрібно імplementувати технічну та технологічну складову електронних довірчих послуг.

Ця складова є важливою з двох причин:

1) інтеграції українського ринку до єдиного цифрового ринку ЄС та виконання нашою державою зобов'язань за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС;

2) надання кожному громадянину України можливості працювати з юридично значущими електронними документами та взаємодіяти з іншими громадянами / державними установами / бізнесами з використанням цих електронних документів.

Щодо другого пункту варто підкреслити, що в програмних продуктах, якими користуються громадяни України – від звичайного комп'ютера до iPhone X, інтегровано вбудовані засоби накладання електронного цифрового підпису. Їх використання з незрозумілих причин стримувалося в Україні. Закладені

в законопроекті підходи до імплементації електронних довірчих послуг аналогічні до організації електронних магазинів Apple Store чи Google Play, в яких налічуються мільйони застосувань. Розглянутий підхід до стандартизації довірчих послуг з використанням міжнародних та європейських стандартів дасть змогу створити ринок програмних продуктів для всіх категорій користувачів та унеможливить монополізацію цієї критично важливої для розвитку країни сфери.

Реалізація. Згадані норми вже реалізовано в профінансованій ЄС бібліотеці з відкритим вихідним кодом DSS (Digital Signature Service) [5], яку можна використати для імплементації довірчих послуг. Документація до бібліотеки описує деякі приклади розробки на мові Java за допомогою фреймворку DSS, що наочно демонструють прогресивний спосіб застосування різноманітних схем, та дозволяє розробникам ознайомитися з їхнім кодом.

У межах системи можна виділити три основні функції:

- 1) цифровий підпис;
- 2) розширення цифрового підпису;
- 3) підтвердження цифрового підпису.

Також більш докладно розглянуто такі поняття та можливості:

- формати підписаних документів XML, PDF, DOC, TXT, ZIP тощо;
- структура контейнера: огортаючі (enveloping), обгорнуті (enveloped) та відокремлені (detached) підписи;
- форми цифрових підписів XAdES, CAdES, PAdES та ASiC;

- профілі, пов'язані з кожною формою цифрового підпису;
- управління довірою (trust management);
- обробка даних про відкликання (джерела OCSP та CRL);
- побудова ланцюгів сертифікатів;
- політики верифікації та валідація підпису;
- валідація підписуючого сертифіката (signing certificate).

Цей список містить не повний перелік усіх можливостей, які може запропонувати фреймворк, а наведені приклади охоплюють лише найкорисніші функції. Для виявлення всіх деталей принципів функціонування цієї системи JavaDoc доступний у вигляді вихідних кодів. Фреймворк DSS досі перебуває в розробці, тому згодом можуть з'явитися нові функції.

Висновки

Нині в Україні створено законодавчі умови імплементації однієї зі складових єдиного цифрового ринку ЄС, а саме інфраструктури електронних довірчих послуг. Закон України «Про електронні довірчі послуги» передбачає імплементацію цих послуг із використанням міжнародних та європейських стандартів, що відкриває можливість державі Україна добитися взаємного визнання довірчих послуг із ЄС.

Імплементація електронних довірчих послуг із використанням відкритого програмного забезпечення DSS (Digital Signature Service) дасть змогу досягти необхідного рівня інтеграбельності послуг як усередині країни, так і з державами-членами ЄС.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/851-15>. – Назва з екрана.
2. Законопроект «Про електронні довірчі послуги» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>. – Назва з екрана.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011. – Назва з екрана.
4. A Digital Single Market Strategy for Europe – COM(2015) 192 final [Electronic resource]. – Mode of access: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0192&from=EN>. – Title from the screen.
5. Digital Signature Service (DSS) [Electronic resource]. – Mode of access: <https://github.com/esig/dss/blob/master/dss-cookbook/src/main/asciidoc/dss-documentation.adoc#introduction>. – Title from the screen.
6. Regulation (EU) No 910/2014 of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market and repealing Directive 1999/93/EC [Electronic resource]. – Mode of access: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0910&from=EN>. – Title from the screen.

Anastasiia Hrechko, Andrii Melashchenko, Svitlana Taran

ELECTRONIC TRUST SERVICES – THE BASIS OF BUSINESS TRUST

On October 5, 2017, the Ukrainian Parliament voted for Ukrainian Law “On Electronic Trust Services”. This is an important step towards Ukraine’s integration into the EU Digital Single Market, expansion of cross-border cooperation, and international e-commerce with the EU.

The law takes into account the provisions of the EU Regulation No. 910/2014 (on electronic identification and trust services for electronic transactions in the domestic market), which is provided for by Ukraine's obligations under the EU-Ukraine Association Agreement (Chapter 6 of Section IV of the Agreement).

The next steps is to ensure its proper and effective implementation, which involves development and approval of a number of government legislative acts; adoption of national standards that meet EU standards; institutional provision and the creation of appropriate digital infrastructure.

A prerequisite for opening up access to the Single Digital Market in the EU is the development of a system of electronic trust services in accordance with the EU Regulation No. 910/2014 and European standards. Ukraine should ensure the compatibility of key components of the electronic trust services system in Ukraine with the relevant components of the European Union. This will provide an opportunity to reach an agreement with the EU on the mutual recognition of electronic trust services between Ukraine and the EU. For Ukrainian business, such recognition will mean the possibility of cross-border co-operation with European partners from a tablet / smartphone.

The decision on the recognition by the European Union of electronic trust services provided in Ukraine is adopted by the European Commission on the basis of an audit of the compliance of components of the system of electronic trust services in Ukraine with the legislation and standards of the EU. The next step is to conclude an intergovernmental agreement on the mutual recognition of electronic trust services between Ukraine and the EU.

Currently, the priority task in the context of developing a system of electronic trust services and Ukraine's integration into the EU's Single Digital Market is to develop a detailed roadmap for ensuring compatibility and preparation for an agreement with the EU on the mutual recognition of electronic trust services between Ukraine and the EU.

The article contains common chapters of a detailed roadmap and a proposal to use the EU funded open source library DSS (Digital Signature Service) as a technical basis that can ensure interoperability between Ukrainian and the EU trust services infrastructure.

Keywords: Trust services, digital infrastructure, legally significant electronic document, digital single market, electronic digital signature.

Матеріал надійшов 20.04.2018